

Kierteen katkaisijat -podcast: Vapautuminen

Kesto: 00:37:03

[recording starts]

[musiikkia 00:00:03]

Haastattelija 1 [00:00:06]: Valitin vankilalääkärille, että eräs lääke ei toimi minulle. Lääkäri määräsi minulle heti pitoisuusmittaukset. Eikä siinä mitään. Myöhemmin kuulin toiselta vangilta kuinka hänellä oli ollut sama ongelma. Lääkäri oli kuitenkin evännyt hänen kohdaltaan pääsyn pitoisuusmittauksiin. Toinen vanki oli maininnut nimeni, sanonut että miksi minä pääsin ja hän ei. Tähän lääkäri vastasi - no, se nyt on sellainen toivoton nisti. Ei sille riitä mikään.

[musiikkia 00:00:45]

Haastattelija 1 [00:00:54]: Tämä on podcast vankilakierteestä ja erityisesti sen katkaisemisesta. Mitä rikollisesta elämästä irrottautuminen vaatii ihmiseltä? Entä yhteiskunnalta. Tässä podcastissa kierteen katkaisseet kertovat millainen kohtaaminen muutti heidän elämänsä. Hei ja tervetuloa. Minä olen Aleksis Salusjärvi, tämän podin juontaja. Tää on nyt sit ihan ensimmäinen jakso ja myös tän päivän aihe liittyy uusiin alkuihin, nimittäin vankilasta vapautumiseen. Millainen maailma odottaa vankilan porteista ulos astuvaa? Meillä on jaksossa vieraana Joonan sekä sosiaali- ja edunvalvontaneuvoja Ulriikka Järvinen. Haluatteko lyhyesti esitellä itsenne?

Puhuja 1 [00:01:40]: Mä oon Joonan, 37v. Vapautuva vanki. Tällä hetkellä vielä avovankilassa. Espoosta kotoisin. Teen musiikkia ja haluaisin nyt päästä rikoksista eroon.

Puhuja 2 [00:01:54]: Minä olen Järvisen Ulriikka, Kriminaalihuollon tukisäätiön kriminaaliasiamestojen edunvalvonta- ja sosiaalineuvoja. Minun toimipaikkani sijaitsee Tampereella, josta käsin pääasiassa työskentelen. Työhöni kuuluu auttaa rikostaustaisia ja heidän läheisiä ja antaa heille erityisesti oikeudellista neuvontaa. Ja auttaa siinä, että he saisivat tarvitsemansa palvelut ja oikeudet.

Haastattelija 1 [00:02:17]: Jakson alkuun me kuultiin vieraamme Joonan kertoman tarinan kohtaamisesta joka ei mennyt putkeen. Joonan, tää sun tarina on aika klassinen esimerkki tämmösestä vangin stigman, eli leimasta. Minkälaisista se on vapautua yhteiskuntaan rikollisen leima otsassa?

Puhuja 1 [00:02:39]: Ei se kovin mukavaa oo, että vaikuttaa vähän niinkun kaikkeen. Tuo haasteita joka asiaan. Työn saantiin, kämpän saantiin. Kaikkeen tämmöseen.

Haastattelija 1 [00:02:50]: Joonan lisäksi meillä on täällä vieraana Ulriikka Järvinen Kriminaalihuollon tukisäätiöstä. Ulriikka, oot työskennellyt vapautuvien kanssa edunvalvonta- ja sosiaalineuvojana. Millaisen stigman tai ennakkoluulon vapautuvista sinä haluaisit purkaa ihan heti aluksi?

Puhuja 2 [00:03:08]: Niitä on valtava määrä, niitä stigmoja. Niillä on monikerroksisia, kun puhutaan rikostaustaisista. Siellä on mielenterveyden stigmaa, päihdestigmaa, lastensuojelun asiakkuutta taustalla. Mutta ensimmäinen minkä mä haluaisin purkaa on se mikä työntekijöistä välittyy, on se valtava pelko mikä liittyy rikostaustaisiin ja heidän kohtaamiseen. Eli rikostaustaiset tuo semmosen turvattomuuden tunteen usein henkilöille joilla ei ole sitä asiantuntijoille ja ammattilaisille, sosiaali- ja terveystoimessakin, niin ehkä mä haluaisin hälventää tätä pelkoa.

Haastattelija 1 [00:03:45]: Mistä se johtuu se pelko?

Puhuja 2 [00:03:47]: Mä ajattelen että se johtuu tiedonpuutteesta, että ei tiedetä mitä siinä on sen rikostaustan takana. Nähdään vaan se rikollinen ja ajatellaan automaattisesti että tämä ihminen on minulle ja minun läheisilleni vaaraksi. Usein ei ajatella edes sitä rikosta mikä siinä taustalla on, vaan nähdään se rikollinen, oli sitten taustalla talousrikoksia tai väkivaltarikoksia, niin ihan samassa lokerossa. Eli tiedon puute. Lisää koulutusta henkilöstölle on yks semmonen tärkeä asia.

Haastattelija 1 [00:04:18]: Ootsä Joona törmännyt siihen, että sua pelätään?

Puhuja 1 [00:04:23]: Valitettavasti hyvinkin paljon. Tosi monessa paikassa törmää tämmöseen. Tietysti onhan mulla aika paljon menneisyyttä, niin se nyt osaltaan selittää sen. Ja sit vähän semmonen ehkä roughin näköinenkin, niin... Mutta oon kyllä törmännyt asiaan.

Haastattelija 1 [00:04:42]: Siitä tulee aika yksinäinen olo.

Puhuja 1 [00:04:46]: Tulee. Ja sit varsinkin kun omat kaveritkin rupeaa pelkäämään, niin sit varsinkin tulee, niinkun että ei oo kivaa enää.

Haastattelija 1 [00:04:50]: Joo. Sitä on vaikee myöskään purkaa sanoiks tai mitenkään tehdä sille asialle mitään.

Puhuja 1 [00:04:59]: Niin, kyllä. Yrittää sanoa että en mä oo vaarallinen, mutta ei ne usko. Näin se on.

Puhuja 2 [00:05:03]: Tämähän näkyy siis terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa, eli kun rikostaustainen menee asioimaan, niin siellä saattaa olla yhden virkailijan sijasta kolme virkailijaa. Siinä on vartijat, päivystää hyvin huomiota herättävästi. Oon törmännyt tilanteisiin, että pienissä sosiaalitoimissa missä harvemmin törmätään rikostaustaisiin, niin saattaa olla poliisit viereisessä huoneessa ilman että sille on mitään perustetta, muuta kuin että henkilö on vankilasta vapautunut.

Haastattelija 1 [00:05:29]: Onko sun mielestä Joona olemassa jotain riskiä? Jos ajatellaan että ihmiset pelkää ja sit ne näkee et okei, et nyt on rikostausta tällä kaverilla ja se synnyttää pelkoa, niin onko sille mitään perustetta sille pelolle.

Puhuja 1 [00:05:44]: Omasta näkökulmasta, niin en mä nyt ainakaan ite koe että mä oon mitenkään mun ympärillä oleville vaaraks. Et vaikka mäkin oon kyllä väkivaltarikoksiin syyllistynyt, mutta ne on ollut sit siellä rosvomaailmassa ja se on sit oma juttunsa siellä. Mutta en mä mikään kävelevä aikapommi oo, et saatan hetkenä minä hyvänsä räjähtää.

Haastattelija 1 [00:06:07]: Mäkään jotenkin en ajattele susta niin. Miten sä Ulriikka sanot? Onko pelolle perustetta, vai onks se enemmän meidän pään sisällä oleva juttu?

Puhuja 2 [00:06:11]: Mä ajattelen että se on siellä pään sisällä oleva juttu ja juurikin liittyy siihen stigmaan ja siihen että se työntekijä saattaa ajatella että kun on tehnyt vakavia rikoksia, niin se voi keskittyä myös häneen, vaikka ne usein liittyy sinne rosvomaailmaan. Ja vaikka ei liittyiskään, niin se on aika harvinaista että sit kuitenkin kohdataan tämmöstä. Usein siinä saattaa olla taustalla se semmonen aggressiivinen olemus mikä asiakkaalla on. Siihen voi liittyä sen asiakkaan kokemaa häpeää. Ja sitten kun kohtaa ja kuuntelee sen tilanteen, niin sit se yleensä se pahin kuohunta laskee ja päästään itse asiaan ja vähän niinkun tutustumaan ja miettimään mitä voitais tehdä.

[musiikkia 00:06:51]

Puhuja 3 [00:06:53]: Suomessa 60 prosenttia vankilasta vapautuneista uusii rikoksen vankilasta vapautumista seuraavan viiden vuoden aikana. Ruotsissa vastaava luku on 30 prosenttia. Norjassa 20 prosenttia. Yhdyskuntaseuraamuksen ja valvotun koevapauden jälkeen uusimisprosentti on Suomessa 30 prosenttia.

Haastattelija 1 [00:07:20]: Mennään tähän vapautumiseen. Sä oot Joona vapautunut kolme kertaa vankilasta. Millasia nää kokemukset on sulle ollut?

Puhuja 1 [00:07:30]: Onhan ne ollut mukavia kokemuksia. Ei se mikään mukava paikka kuitenkaan oo.

Haastattelija 1 [00:07:35]: Onko sulla ollut vastassa ihmisiä, kun sä oot päässy?

Puhuja 1 [00:07:36]: Joo, on. Ekan tuomion jälkeen mulla oli isä ja perhe oli vastassa. Tokalla tuomiolla oli kaverit, mut sit kolmannella tuomiolla ei ollut ketään, ainakaan heti siinä justiinsa.

Haastattelija 1 [00:07:51]: Mitä sä oot tehnyt heti ensimmäiseks? Mihin sä oot mennyt, kun sä oot vapautunut?

Puhuja 1 [00:07:57]: Mä oon mennyt johonkin kavereille, todennäköisesti. Viime tuomioltakin kun mä pääsin vapaaks, niin en mä oikein tiennyt mitä mä tekisin. Ei mulla ollut rahaa eikä

mitään ja mä olin vähän H. Moilasena, et kumminkin seitsemän vuotta yli kiinni ja kivialossa koko aika, niin vähän mietin siinä että mitäs tässä nytten.

Haastattelija 1 [00:08:17]: Niin, siinä on vähän niinkun tulis Marsin asukkaana takaisin ihmisten keskelle.

Puhuja 1 [00:08:22]: Juuri näin.

Haastattelija 1 [00:08:23]: Ootko sä saanut mitään tukea asunnonsaantiin, duunipaikkaan tai muuhun semmoseen?

Puhuja 1 [00:08:28]: Oon mä jonkun verran saanut, kyllä.

Haastattelija 1 [00:08:31]: Joo, et sä et oo ollut ihan kuitenkaan tuuliajolla.

Puhuja 1 [00:08:32]: En. Mut sen viime tuomion jälkeen kun mä pääsin siviiliin, niin kolme kuukautta olin tuuliajolla että ei ollut mitään. Sitten mä sain KRITS:n asunnon, mutta kolme kuukautta oli vähän haasteellista. Et jos joka paikassa kaikki on vaikeeta, niin sit tulee sellanen että ei jaksa ees yrittää. Et miks mä yritän, kun ei se kumminkaan onnistu? Ihan sama mitä. Menin joskus hakee henkkareita poliisilaitokselta ja sit kun mä sanoin että mä oon vanki ja mun pitäis kohta olla takas tuolla laitoksella, kun ne jotain pyki siinä, niin sano että ahaa. En mä tiedä voiko sulle myöntääkään tätä henkkaria. Muuttu ääni kellossa niinkun todellakin, heti kun sanoin.

Haastattelija 1 [00:09:13]: Mä en tiedä voiks sulle myöntää henkkaria?

Puhuja 1 [00:09:15]: Niin.

Haastattelija 1 [00:09:15]: Mikä juttu?

Puhuja 1 [00:09:16]: Varmaan se epäili että mä lähden jostain maasta tai tämmöstä, siinä. Mut kyl mä sit lopulta sain sen henkkarin, mut hommassa meni sit paljon kauemmin taas, kun jos mä oisin pitänyt suuni kiinni niin se ois mennyt nopeemmin, jouhevammin se asia.

Haastattelija 1 [00:09:33]: Miten sä Ulriikka arvioisit näitä Joonan kokemuksia ammattilaisena?

Puhuja 2 [00:09:38]: Kuulostaa valitettavan tutulta, elikkä oli virasto tai asiointi mikä hyvänsä, niin tämmöstä kohtaamista on todella paljon. Ja se ei todellakaan motivoi asiakasta.

Haastattelija 1 [00:09:50]: Niin, sitä jää sit himaan. Sitä tulee aika iso kynnyks mennä mihinkään ihmisten ilmoille.

Puhuja 2 [00:09:53]: Kyllä, vähän semmonen avuton ja luovuttanut olo, kun kaikki... Kaikesta tehdään niin hankalaa.

Haastattelija 1 [00:10:00]: Ulriikka, luo semmonen skenaario hyvästä ja huonosta vapautumisesta.

Puhuja 2 [00:10:08]: Hyvästä vapautumisesta mä ajattelisin niin, että kun jos ollaan vaikka pitkällä tuomiolla, on suoritettu sitä rangaistusta siellä suljetussa vankilassa, et siellä lähdetäis poluttamaan sitä vapautumisvaihetta jo tosi hyvissä ajoin, joka johtais sinne avovankilaan jossa olis mahdollista sitten vaikka suorittaa, niinkun tietenkkin suljetussa vankilassakin, niin opintoja, tai päästä mahdollisiin töihin, siviiliin. Ja sitten tietysti tärkeimpänä asiana on tietysti se valvottu koevapaus, mikä on mahdollista kuus kuukautta ennen rangaistuksen päättymistä. Ja sen valvotun koevapauden aikana, joka siis on maksimissaan sen kuus kuukautta mutta se katsotaan yksilöllisesti että minkä pituinen se nyt kenenkään kohdalla on, niin olis tarpeen luoda tietynlaiset polut sinne siviiliin. Tietenkin täytyy olla se asuntoasia. Ehdottomasti usein vaaditaan se asumisen tukeminen, eli pelkkä asunto ei riitä vaan tarvitaan siihen asumiseen semmosta tukea. Jos on vuosia taustalla suljetussa vankilassa olemista, niin useimmiten tarvitaan sellaista. Tarvitaan mielenterveys- ja päihdepalvelut, jos asiakkaan tarpeet niin vaativat. Tarvitaan että yhteiskunta tai auttajat huomioi myös sen lähipiirin, eli se ei riitä että huomioidaan se pelkkä asiakkaan tilanne, vaan siinä ympärillä on valtavasti muitakin ihmisiä jotka tulis huomioida. Ja sen toivottavasti kuuden kuukauden koevapauden aikana katsotaan, että on kaikki tarpeelliset työkalut selvittää siellä siviilissä ja pärjätä ja tulla toimeen ilman niitä rikoksia. On taloudellinen tuki ja mielenterveyteen liittyvät ja päihtheisiin liittyvät tuet, kaikki valmiina pakettina, että se näyttää siltä että nää kannattelee tätä kyseistä ihmistä ja pärjää sit siellä siviiliin koittaessa ihan varsinaisesti. Näitä mä toivoisin, että huomioitais kokonaisuutena. Et siihen liittyä valtavan monta eri osa-aluetta. Tämmönen on hyvä vapautuminen.

Haastattelija 1 [00:12:09]: Joo. Ja sit se pahin mahdollinen?

Puhuja 2 [00:12:13]: Pahin mahdollinen on se, että suljetusta vankilasta vapaudutaan ne yks Siwan pussi, missä on jotain itselle tärkeitä lapsen kuvaa tai lapselta tullut piirustus ruttuisena, pari T-paitaa, ei mitään. Ja sekin pussi yleensä samana iltana on sit jo kadonnut johonkin kadulle, kun ei ole ketään vastassa. Varastetaan ne ruoat, että saadaan, niinkun... Pystytään elämään. Ja nukutaan jossain rappukäytävissä. Tai toinen vaihtoehto on että kaverit on vastassa ja lähdetään suoraan sitten... Häntä on odotettu, jos hänellä on tietty asema jossain rikollisessa kaveripiirissä, niin sit häntä on odotettu jo vaikka keikalle. Sieltä suoraan vankilasta sit haetaan.

Haastattelija 1 [00:12:57]: Sä oot Ulriikka ollut kehittämässä tämmöstä vankitiimiä Tampereella. Mikä ton vankitiimin idis on? Kerro vähän siitä.

Puhuja 2 [00:13:03]: Periaatteessa mä en oo ollut siinä ihan varsinaisesti kehittämässä, mutta mua on kuultu siihen liittyen, et niinkun mun näkökulmia että mitä vaaditaan siihen. Eli kun puhutaan tästä hyvinvointialueesta missä tätä on kehitelty, niin on ollut tarkoituksena että kaikki tältä hyvinvointialueelta vapautuvat vangit menee semmoseen tiimiin nopealla aikataululla. Ei viikon päästä, vaan saman tien vapauduttuaan. Siellä tiimissä olis sit Rikosseuraamuslaitoksen edustajat ja sosiaalityön edustajat. Mahdollisesti terveydenhuollon edustajat. Ja järjestöjäkin

taatusti kuullaan sit siinä vaiheessa. Että pystytään räätälöimään nopeesti ja oikea-aikaisesti sille kyseiselle henkilölle oikeat palvelut. Ja tää reititys on alkanut jo siellä vankeusaikana, että on pystytty miettimään että millanen kaveri ja millon se vapautuu ja mitä tää tarvii ja mihin hän haluaa sijoittua. Että on ne asuntoasiat ja päihde- ja mielenterveys, terveysasiat sitten. Porukka katsoo ne, että ei tuu tämmöst poiskäännytyistä missään vaiheessa, kun se on aika tyyppillistä kun kategorisoidaan niin tarkkaan.

Haastattelija 1 [00:14:11]: Olisitko sä Joona kiinnostunut tämmösestä vankitiimistä? Kuulostaako tää sun mielestä hyvältä idealta?

Puhuja 1 [00:14:19]: Kuulostaa, joo. Siinä on hyvä olla jotain tukea ja apua. Ja sitten jos jotain voi lisätä, niin esimerkiks jotain digikoulutusta, jotain tällasta, et kun just itelläkään, et kun mä silloin pääsin pois niin mä en osannut käyttää mitään puhelimia tai tietokoneita tai mitään ja sit kun kaikki pitää sähköisesti hakea, niin se on todella vaikeeta. Mut joo, kuulostaa kyllä hyvältä tommonen.

Haastattelija 1 [00:14:42]: Sulla on pari vuotta vielä ennen kun sä lopullisesti oot vapaa kuin taivaan lintu. Mitä sä odotat tolta vapautumiselta?

Puhuja 1 [00:14:50]: Tällä kertaa mä odotan vähän jotain erilaista kuin ehkä aikaisemmilla kerroilla.

Haastattelija 1 [00:14:57]: Mikä on muuttunut?

Puhuja 1 [00:14:58]: Ei enää jaksa lusia. Kaikki, niinkun... Ei se oo enää... Se oli ehkä joskus nuorena uutta ja siistiä ja hienoa ja tälleen, mutta ei se sitä kyllä enää oo. Ja sit kaikki, niinkun elämä menee ohi koko ajan, kun sä oot tuolla vankilassa aina pitkiä aikoja, kuutta-seitsemää vuotta, niin se elämä vaan sit lipuu siinä vierellä ohi. Ja sit kun mullakin on lapsia ja perhe vielä, niin kyllä mä haluan heidän elämässä olla. Ja plus sitten tää mun musiikkiharrastus. Sitä ei pysty vankilassa tehdä, niin sekin myös mua aika paljon motivoi sit pysyy tuolla, et mä saan tehtyä sitä mitä mä rakastan.

Haastattelija 1 [00:15:33]: Sulla on mieletön määrä tarinoita kyllä mitä sä oot kirjottanut.

Puhuja 1 [00:15:35]: Joo.

Haastattelija 1 [00:15:35]: Mistä oot tehnyt tekstejä ja ne on, niinkun... Niillä on vahva itseisarvo, että maailma saa kuulla niitä. Oots sä Joona törmänny tämmöseen kuin yhteiskuntavastaisuuteen? Et sä oot vankilassa nähnyt semmosen tyyppin joka ei edes oo halunnut astua takaisin jotenkin silleen normielämään.

Puhuja 1 [00:15:56]: Kyllä mä oon. Ja itse asiassa mä oon tavannut vankilassa myös tyypppejä, jotka ei edes halua vapautua, et ne on niin laitostuneita että se on niiden koti. Aika surullista,

mutta on. Kyllä. Ja varsinkin nuorilla on enemmän semmosta yhteiskuntavastaisuutta ehkä kun sitten mun ikäisillä tai vanhemmilla.

Haastattelija 1 [00:16:13]: Mistä sä luulet, et se johtuu?

Puhuja 1 [00:16:16]: Varmaan siitä että rupee tulemaan tuomioita ja kaikkea, asiat menee hankalammaks, niin sit syytetään ehkä sitä yhteiskuntaa siitä asiasta, että kun tehdään rikoksia ja siitä tulee seuraamukset, että se on sitten valtion syytä tai jotain vastaavaa.

Haastattelija 1 [00:16:32]: Mitä sä Ulriikka ajattelet tästä? Onko tälle tehtävissä jotain?

Puhuja 2 [00:16:37]: Se ei oo ihan yksinkertainen asia, mut se lähtee pienistä asioista, eli että sais semmosia hyviä kokemuksia viranomaisten toiminnasta ja tulis kohdatuks aidosti ja et saatais näitä stigmoja hälvennettyä. Henkilö sais olla osallisena siinä päätöksenteossa. Et usein siellä mä ajattelen, niin siellä viranomaisvastaisuuden takana on se että on mahdollisesti traumaattista lapsuutta. On kokenut semmosta suurta vallankäyttöä jo lapsuudessa, niinkun viranomaisten taholta. Mahdollisesti lastensuojelun taholta, poliisien taholta, että on tullut kohdelluks ehkä huonosti. Ja se valtava epäoikeudenmukaisuuden tunne mikä siellä tulee on sitten kannatellut sitä. Ja sitten on löydetty ehkä toisia, jotka kokee samoin. Mä ajattelen, että... Mulle on monikin asiakas sanonut, että mä muistan aina sen yhden ihmisen, sen yhden viranomaisen. Se voi olla sosiaalityöntekijä tai poliisi, että se kohteli mua hyvin. Ja semmosia kokemuksia kun saatais lisää, niin se olis yks merkittävä asia.

Haastattelija 1 [00:17:39]: Se mikä tähän myös liittyy on moraalii. Käsitys siitä mikä on oikein ja väärin. Miten semmosen ihmisen kanssa voi tehdä hommia? Miten yhteiskunta voi ottaa vastaan semmosen ihmisen jolla ei oo ihan tavalliset käsitykset hyvästä ja pahasta, tai oikeesta ja väärästä?

Puhuja 2 [00:17:58]: Niin, et tulee työntekijän kanssa tämmönen moraalinen ristiriita, mikä on todella tyypillistä varsinkin rikostaustaisten kanssa työskennellessä. Mä lähtisin itse ja olen lähtenyt siitä, että mä en missään tapauksessa varsinkaan meidän ensimmäisillä tapaamisilla lähde muuttamaan sitä, vaan nimenomaan mä kohtaan sen ihmisen, mitä ajattelee ja miten hän kokee, ja haluaisin nähdä sinne taakse että mistä tää kokema johtuu. Siellä on usein tosi suuria traumoja taustalla ja tilanteet on ajautunut siihen että on tullut nää kokemukset, että hän näkee tilanteet näin. Ja sen jälkeen kun meillä on yhteys ja hän on tullut kohdatuks ihan oikeesti, aidosti ja arvostavasti ja et hän on tullut kuulluksi ja on osallinen siihen tilanteeseen, niin sit voidaan lähteä pohtimaan että onko muita vaihtoehtoja nähdä asioita. Mut se vaatii ensiks, että on se yhtys siihen asiakkaaseen. Eikä lähdetä muuttamaan häntä ja hänen maailmaa, vaan arvostetaan häntä sellaisena kuin hän on, vaikka ne ei oliskaan omien arvojen kaltaisia, ne hänen arvonsa.

Haastattelija 1 [00:19:04]: Miten lähellä me ollaan tämmöstä tilannetta? Miten sä Joona ajattellet, kun sä oot kokenut sitä että sua pelätään ja sä oot jäänyt yksin näissä kohtaamisissa, niin onko tää sun mielestä mahdollista.

Puhuja 1 [00:19:18]: On varmasti. Kyllähän omalla käytöksellä pystyy paljon vaikuttamaan siihen miten, niinkun... Kyllähän mielipiteitä pystyy muuttamaan. Et ehkä joku pelkää tänään, mut sit kun se tutustuu niin se ei välttämättä huomenna enää pelkääkään.

Haastattelija 1 [00:19:28]: Mä oon miettinyt sitä, että pitäis olla jotain häviämisen arvoista, että ihmiselle pitäis antaa jotain häviämisen arvoista, että vois niinkun rakentaa sille. Koska se mitä mä oon nähnyt monta kertaa semmosella ihmisellä joka on ajautunut aika kauas sit jo, et se syrjäytyminen on aika pitkällä, niin se tunne siitä että olis hävimäisen arvoisia asioita, niin... Tai sillä ei oo semmosta tunnetta välttämättä. Onks tää teille tuttu?

Puhuja 1 [00:19:53]: Joo, se että ei oo mitään menetettävää. Jos sulla ei oo kämppää, duunia, eikä sulla oo välttämättä ketään läheisiäkään, niin mitäs siinä on sitten oikein menetettävää. Näin sitä rupee helposti ajattelemaan.

Puhuja 2 [00:20:04]: Toivottomuus ja näköalattomuus kuvaa sitä aika hyvin.

Puhuja 1 [00:20:07]: Kyllä.

Puhuja 2 [00:20:08]: Ei ole mitään menetettävää.

Haastattelija 1 [00:20:10]: Mitä menettämisen arvoisia asioita me voitais antaa vapautuvalle vangille? Mitkä olis niitä tärkeimpiä?

Puhuja 1 [00:20:17]: Asunto ennen kaikkea. Se nyt on kaiken A ja O. Mut sitten jotain duunia. Jotain sellasta mistä se vanki on oikeesti kiinnostunut ja haluaa yrittää ja haluaa pitää ne mitä on saanut.

Puhuja 2 [00:20:33]: Asunto on todellakin, niinkun sanoit, se kaikkein tärkein asia. Ja se, että siinä on edellytykset pitää se asunto, et saa sen tuen siihen asunnon, et kuinka siivotaan ja kuinka käydään kaupassa. Siinä on monia seikkoja, jotka sitä edesauttaa. Mut mä ajattelen, että... Itse ainakin toivon että pyrittäis jokaisesta löytämään ne. Siellä on kaikissa meissä ne omat mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet. Ja sen työntekijän vastuulla ja ammattitaitoa vaatii juuri se että löytää ne ja motivoi sitä asiakasta. Ja usein se hyvä kohtaaminen, että saa sen tunteen että on arvokas, niin sekin auttaa jo siinä että on motivoitunut.

Haastattelija 1 [00:21:07]: Kauheen usein tästä puhutaan tästä kuntoutumisesta ja vapautumisesta sillai lineaarisena juttuna, et se menee askel askeleelta eteenpäin ja ollaan kulkemassa jotain lopputulosta kohti, mut sit käytännössä kuitenkin elämässä tapahtuu niin että yks askel eteen ja sit ehkä kaks taakse, tai kolme taakse ja sit taas kiivetään eteen ja ylös ja alas. Miten tätä pitäis ottaa huomioon, et normaali ihminen rämpii matkalla eteenpäin?

Puhuja 1 [00:21:36]: Jos tulee niitä taka-askelia, niin ei välttämättä heti ainakaan tuomitse ja, niinkun... No, riippuen... Ei heti vaikka just sitä asuntoa oteta sulta pois, että jos saat vaikka

yhden huomautuksen tai jotain tämmöstä. Et niinkun vähän semmosta juostavuutta ehkä asioihin.

Puhuja 2 [00:21:57]: Joustavuutta juurikin niin työntekijälle kuin sit sille itse asiakkaalle, et niinkun ymmärtää että se kuvio menee niin se on välillä kolme askelta taakse ja yks eteen. Et työntekijä ymmärtää et tässä ei oo nyt epäonnistuttu ja kaikki pilalla ja sit motivointi ehkä lakkaa koska on niin pettynyt itseensä ja omaankin työskentelyynsä. Vaan se, että molemmat tiedostaa sen että näinhän tää elämä menee ja silti siellä voi olla se sateenkaaren pää aika lähellä.

Haastattelija 1 [00:22:27]: Voisko tää vankitiimi olla semmonen haavi, joka ottais tätä, vois tässä nimenomaan tukea?

Puhuja 2 [00:22:33]: Kyllä, ehdottomasti. Eli koska siinä on se Rikosseuraamuslaitoksen osaaminen ja sitten mahdollisesti, mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipuolen, niin tässä on todella hedelmällinen paikka saada semmonen tuki juuri tälle ihmiselle. Ja plus, että pystyvät kouluttamaan toinen toistaan ja on sitä erityisosaamista juurikin tähän.

Haastattelija 1 [00:22:52]: Mistä sä Ulriikka luulet että johtuu se, että me ollaan menetetty tää osaaminen? Jos ajattelee vankienhoidon historiaa Suomessa, Marraskuun liikkeen keskeinen pointti oli yhdistää palvelut, niin että paitsi että tietenkin se hoidetaan se vankeustuomio, tai mikä nyt onkaan se rikosseuraamus ja sit myöskin sosiaali- ja terveystieteiltä tulee sit muuta apua kuntoutumiseen. Ja tää oli just se keskeinen juttu et hoidetaan nää kimpassa nää ongelmat, niin nyt me ollaan lipsuttu tästä. Miks me ollaan päästetty tää asia menee tämmöseen?

Puhuja 2 [00:23:29]: Mä en osaa oikein vastata tohon sulle ihan yksiselitteisesti et mistä se johtuu, mut jotenkin se lokeroitiin sit tää vankeinhoito niin omaksi ja siellä on sit omat vaikka sosiaalipuolen työntekijät jotka hoitaa ne vankeusajan sosiaaliasiat ja sit taas siviilissä on omansa ja ne ei yhtäkkiä sitten, tai siis loppuviimeks ei keskustele välttämättä keskenään. Koska jopa termistöt on rikosseuraamusalalla niin poikkeuksellisia, että tavallinen sosiaalityöntekijä ei niistä ymmärrä, kun puhutaan lyhenteillä useimmin ja sit et siellä on niin valtavasti omaa semmosta byrokratiaa ja lainsäädäntöä mitkä sitä vankeusrangaistusta leimaa. Mut se, että mitä voidaan nyt tehdä... Nythän meillä on tuhannen taalan paikka nää hyvinvointialueet, et me saatais tätä tilannetta paikattua. Sitä mä toivon, että tässä on nyt suuri mahdollisuus siihen.

Haastattelija 1 [00:24:20]: Et me opittais sitä missä me oltiin joskus tosi hyviä.

Puhuja 2 [00:24:23]: Kyllä, juuri näin.

Haastattelija 1 [00:24:25]: Jos ajattelee vielä ihan sitä perusmeininkiä, tunnistat sä Joona vankilassa niitä tyyppejä jotka tulee vielä takaisin? Näätkö sä päältä, että toi kaveri ei varmaan ihan hirveen hyvin vapaudessa pärjää?

Puhuja 1 [00:24:38]: Kyllä mä sen nään. Ja kun sä kuuntelet vähän aikaa jotain tyyppiä, niin lähes 100 prosentin varmuudella sä saat semmosen että aa, tää tulee kyllä varmasti vielä lusimaan. Mut sit taas toisaalta jos joku on päättänyt että nyt saa riittää, niin yleensä senkin kyllä tunnistaa. Vaikka moni siitä puhuu, mutta sit kun se on semmosta aitoa, niin kyllä sen tunnistaa.

Haastattelija 1 [00:25:02]: Tunnistats sä, Ulriikka?

Puhuja 2 [00:25:00]: Kyllä mä ajattelen aina että mä tunnistan sen, mut sit usein se vankiyhteisö tekee sen että sit pitää tavallaan esiintyä semmosena tietynlaisena sen vangin. Ja sitten kun esimerkiksi itse on tavannut ja oltu kahden kesken, niin ne on ollut erilaisia ne ajatukset, mitä ei voi tuoda siinä tietyssä porukassa esiin. Se olis vahingollista hänelle monella tapaa. Joten olen tehnyt virhearvioita. On onnistumisia, vaikka olin ite omassa päässäni ajatellut että tässä on nyt suuria riskejä. Mä ajattelenkin usein, että mä en pysty sitä ehkä sanomaan, et mä kohtaan kaikki juurikin sillai että tässä aina on mahdollisuus.

Haastattelija 1 [00:25:39]: Joo, varmaan kaikki pitää kohdata niin että aina on mahdollisuus, mutta mäkin väitän että se on tunnistettavissa oleva asia, et mitkä on mahikset, et ikään kuin että mihin on vapautumassa ja mimmosia suunnitelmia on. Et siinä pitää olla kyllä jotenkin, jollain tavalla kartassa siinä hommassa.

Puhuja 2 [00:25:58]: Kyllä, ymmärrän kyllä mitä tarkoitat.

Haastattelija 1 [00:25:59]: Ja sit meillä on aika paljon semmosia tyyppejä jotka ei vaan oo ja siitä puuttuu jotenkin sellanen, että kukaan ei ota siitä vaikka koppia ja sit se menee miten menee ja siinä on ikään kuin kierre valmis.

Puhuja 2 [00:26:10]: Vankiyhteisössä ne tunnistetaan erityisen hyvin ja mullekin moni vanhempi vanki aina sanoo että voi, voi, ei ole pojilla vielä vuosia tarpeeksi takana, että on semmosta uhoa ja aggressioo, että tämä on vielä hienoa tämä lusiminen. Sit taas, kun vähän vanhemmat näkee sen jo eri tavalla.

Puhuja 1 [00:26:24]: Ei oo luokat lusittu.

[musiikkia 00:26:28]

Puhuja 3 [00:26:31]: Rikollisuudesta irrottautumisesta ja luopumisesta käytetään usein käsitettä desistanssi. Desistanssi voidaan ymmärtää prosessina joka jakautuu kahteen vaiheeseen - primaari- ja sekundaaridesistanssi. Primaaridesistanssi tarkoittaa vaihetta, jossa rikollisesta elämästä ei olla vielä täysin irtauduttu. Sekundaaridesistanssi puolestaan on ajan myötä syntyvä, pysyvämpi tila.

Haastattelija 1 [00:27:06]: Joonä, minkälainen yhteiskunnan jäsen sä haluaisit olla?

Puhuja 1 [00:27:10]: Ihan normaali.

Haastattelija 1 [00:27:12]: Mitä se tarkoittaa?

Puhuja 1 [00:27:13]: Ei mikään ex-vanki, et samanlainen kun kaikki muutkin. Saada jotain kivaa työtä ja elää ihmisiks, niin sanotusti.

Haastattelija 1 [00:27:24]: Haluaisit olla samanlainen kuin kuka tahansa muukin.

Puhuja 1 [00:27:28]: Niin, kyllä.

Haastattelija 1 [00:27:25]: Et bussipysäkillä kukaan ei tunnista ja huomaa sua.

Puhuja 1 [00:27:29]: Joo.

Haastattelija 1 [00:27:30]: Mulla oli vaan semmonen oma kokemus joskus... Mulla oli musta silmä ja sit mä oon sun näköinen, kaljupäinen kaveri kanssa, niin se oli ällistyttävää miten paljon ihmiset pelkäs mua, että ne päästi jonossa mut ohi. Niinkun niistä näki, että... Se oli ihan kauhee fiilis. Mä olin et come on hei, mä oon niinkun kaikki muutkin. Siks mua kiinnostaa toi pelkäämisen kokemus, koska se oli mulle uus tunne huomata miten paljon tuntemattomat ihmiset saattaa vierastaa.

Puhuja 1 [00:27:56]: Kyllä. Ja kyllä se näkyy sitten, että esimerkiks jos sä istut junassa vaikka ja sun vieressä on tilaa, niin sit sieltä tulee joku Kassi-Alma ja kattoo että oho, tossa ois tilaa, mut sit kun se kattoo sua naamaan näin, niin meneekin seuraavalle penkkirivistölle. Mutta se on elämää, se.

Haastattelija 1 [00:28:14]: Niin on. Se on elämää. Ymmärretäänkö Ulriikka tätä kunnolla, tämmösiä asioita?

Puhuja 2 [00:28:21]: Mun mielestä ei ymmärretä, että kun on käynyt vaikka aikuissosiaalityötä kouluttamassa tai lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, niin se on ehkä vaikeesti havaittavissa se pelko, kun sit siihen limittyy tavallaan taas semmonen mielenkiinto mikä kohdistuu rikoksia ja rikollisia kohtaan. Mä oon puhunut tästä aika avoimesti, eli että kohtaan, niinkun, tai että mun asiakkaat kohtaa valtavasti pelkoa. On ollut vaikeuksia saada lääkärille aikoja, kun jos on ollut vaikka vanki joka on tunnettu iltapäivälehtien lööpeistä ja tehnyt tietysti hirvittäviä tekoja, mut että hän ei oo saanut esimerkiks lääkärille aikaa, ettei löytynyt semmosta lääkäriä joka olis hänet uskaltanut ottaa vastaan, jos ei sinne tule sit valvontahenkilöstöä mukaan. Ja tässäkin oli vapautuvasta kyse, joten ei saatu ollenkaan, et sit jouduttiin ottamaan kokemusasiantuntijoita. Tai se on hyvä asia että heitä on siihen paikkaamaan sitä tilannetta, että kokemusasiantuntija tulee vastaanotoille mukaan, niin se hälventää hieman sitä pelkoa. Eli vanhataustainen, ite käynyt sen saman polun, niin tulee siihen sitten vähän sanottamaan sitä tilannetta. Se helpottaa sitä pelkoa taatusti. Mutta pelko on valtavassa määrin mukana näissä kohtaamisissa.

Haastattelija 1 [00:29:42]: Se stigma on mieletön, mikä tulee tosta.

Puhuja 2 [00:29:46]: Kyllä.

Haastattelija 1 [00:29:47]: Se on ihan semmonen rehellinen risti raahattavaks selässä.

Puhuja 1 [00:29:48]: Kyllä.

Haastattelija 1 [00:29:49]: Toinen juttu mikä vielä liittyy musta vapautumiseen on se, että miten hyvin ihminen pystyy kohtaamaan niitä asioita mitä se on tehnyt, että miten sä diilaat niiden juttujen kanssa, sen rikoksen kanssa. Ja sit se on helppoa jos on vaikka talousrikos, niin eihän siinä oo sillai mitään, että tuli mokattua ja pestyä rahaa, mitä ikinä. Mut sit jos on tehnyt vaikka väkivaltarikoksen, niin mä oon törmännyt esimerkiks sellaseen että kaikki ihmiset ei oikein oo käsitellyt niitä asioita. Mun mielestä se on aika pelottavaa, että ihminen vapautuu ilman että se on kunnolla käynyt läpi sitä että mitä kaikkea on tullut tehtyä. Mitä sä Joono mietit tämmösestä?

Puhuja 1 [00:30:26]: Niin, no, kyllä ne on hyvä käydä läpi just että mitä on tullut tehtyä. Ite mä oon käynyt omakurssin ja sit nää VKM, viis keskustelua muutokseen ja kaikki nää missä mietitään näitä asioita. Ja sit vaan pitää hyväksyä se mitä sitten on tullutkaan tehtyä. Eihän se... Tietenkään historiaa ei saa muutettua, että...

Haastattelija 1 [00:30:45]: Siis nimenomaan kun ei saa muutettua, niin sitten sen kanssa pitää elää. Se on aina mukana.

Puhuja 1 [00:30:49]: Niin, kyllä.

Haastattelija 1 [00:30:50]: Onko Ulriikka sulla kokemuksia tämmösestä?

Puhuja 2 [00:30:54]: Kyllä, eli Rikosseuraamuslaitoksella on vankiloissa paljon tarjolla tähän semmosia työkaluja ja tukea, juuri näitä kursseja mitkä Joono mainitsi. Sitten on tietenkä siviilin puolella mahdollista vaikka Aggredi-työskentely ja muitakin tahoja tietysti on. Mutta siis, oon törmännyt tähän, että oon itse ajatellut että toi ihminen ei ole sitä käsitellyt, mutta todennut usein sit itselleni että mä en voi tietää sitä että miten hän on sen lopulta käsitellyt. Toiset sanoo että mä en halua enää puhua siitä, että mä oon 12 vuotta kertonut tätä tarinaa vankilan henkilöstölle ja näin pois päin, että joudun elämään sen syyllisyyden kanssa, joka on usein valtava, joka sit ehkä kääntyy semmoseks että se vaikuttaa kuulijalle siltä että hän puolustelee tekoaan tai jotain muuta, koska se syyllisyys on niin valtava että sen kanssa on vaikee olla.

[musiikkia 00:31:48]

Haastattelija 1 [00:31:57]: Me ollaan puhuttu paljon kohtaamisista ja ennen kaikkea ongelmista jotka syntyä näissä kohtaamisissa. Kuitenkin se miten me eletään meidän elämää ja millä tavalla me katotaan tulevaisuutta rakentuu sen ympärille että minkälaisia ihmisiä meidän ympärillä on ja ennen kaikkea ehkä varmaan ne positiiviset kohtaamiset on niitä juttuja jotka sit antaa jotain

bensaa meidän tankkiin ja tuulta purjeisiin. Kerro Joonna meille sellanen kohtaaminen, joka muutti sun elämää hyvällä tavalla.

Puhuja 1 [00:32:27]: Mä olin yrittänyt ADHD-tutkimuksiin pitkään, mutta sitten mua ei päästetty niihin ADHD-tutkimuksiin. Mä olin mielentilassa joskus ollut ja siellä oli tehty semmonen suppea tutkimus. Siinä oltiin todettu, että sitä ei oo. Mutta sit mä jotenkin itse tunsin, että ehkä se ei pidä paikkaansa. Sit mä tapasin yhden lääkärin joka kysy että ai, sä haluat päästä sinne tutkimuksiin. Mä pääsin heti sinne tutkimuksiin ja sit sain myös sen diagnoosin sieltä, että ehkä se muutti ainakin jonkun verran mun elämää.

Haastattelija 1 [00:32:57]: Aika myöhään sä sait ADHD-diagnoosin.

Puhuja 1 [00:32:59]: Niin.

Haastattelija 1 [00:33:00]: Yleensä se tulee paljon aikasemmin. Miten tää on käytännössä helpottanut?

Puhuja 1 [00:33:07]: No, ymmärtää sen, että kun joskus on ehkä ihmetyttänyt että onko nyt jotenkin tyhmempi kun muut tai jotain tällasta. Ja sitten kun ei osaa keskittyä välillä tai muuta, niin sit se on selittänyt sit se diagnoosi että okei, et ehkä tän takia mulla on ollut tässä, tässä ja tässä vaikeuksia. Ja niinkun koulussakin oli tosi vaikee aina pysyä paikallaan ja näin, niin sit sitä on jälkikäteen miettinyt ennen sitä diagnoosin saantia. Et kyllä se on helpottanut sitten ymmärtämistä.

Haastattelija 1 [00:33:32]: Niin, miten paljon se ois auttanut sillon koulussa kun sillä olis ollut nimi ja sille olis voinut tehdä jotain, sen sijaan että vaan kiipeilit seiiniä pitkin.

Puhuja 1 [00:33:40]: Niin no, ois se varmaan auttanut. Muthan laitettiin sit aina johonkin... No, ei tarkkailuluokalle, mut semmosiin pienryhmiin. Laitettiin pois sit siitä luokasta, et kun en mä osannut pysyä paikallaan ja näin. Ois se voinut vaikuttaa ainakin koulumenestykseen.

Haastattelija 1 [00:33:56]: Jos me ajatellaan soteammattilaisia yleensä, niin mä luulen että varmaan ihan kaikki haluais antaa täntyyppisen kohtaamisen jossa löytyy joku selittävä syy asioille jotka tuottaa ongelmia. Millasia vinkkejä sä Ulriikka haluaisit lähettää soteammattilaisille, jotka tekee tietenkin rajallisissa puitteissa omaa työtään? Miten tämmösiä asioita voi edesauttaa?

Puhuja 2 [00:34:25]: Mä näen tärkeänä sen, että saa koulutusta ja ymmärrystä sille että millanen on rikostaustainen ihminen, useimmiten. Eli 80 prosentilla on kielellisiä vaikeuksia ymmärtää sitä, et mitä puhetta sieltä vastapäästä tuotetaan, usein sosiaalitoimessa tai terveydenhuollossa esimerkiksi. Et he ymmärtäis, et millaista historiaa sen ihmisen elämässä on ollut. Plus sitten, että vaikka on yhteisiä nimittäjiä, niinkun rikostaustaisella, niin huomioitais ne yksilölliset tarpeet ja kohdattais niin et ei sois puhelimet, ei olis mitään oheistoimintaa siinä, tietokoneen näpyttelyä kun tehdään näitä kohtaamisia, vaan katsotaan silmiin ja kohdataan ja

kuunnellaan ja ollaan oikeesti läsnä se hetki kun sille asiakkaalle on varattu. Koska tämän mä kuulen usein mun asiakkailta, että voi kun ne ois katsonut mua silmiin. Ja vaikka se on useille asiakkaille hankalaa katsoa silmiin, niin se on tuntunut heistä usein mukavalta, että se työntekijä on arvostanut sitä heidän hetkeä niin paljon että katsotaan silmiin.

Haastattelija 1 [00:35:32]: Voiko sotetyöntekijä saada tukea, jos he kokee että se on liian haastava se tilanne, tai jos he kokee epävarmuutta siitä?

Puhuja 2 [00:35:42]: Ilman muuta. Se on työnantajan vastuulla sit järjestää se erityinen koulutus ja tuki ihmisille, jotka kohtaa erityisen haastavissa tilanteissa olevia ihmisiä.

Haastattelija 1 [00:35:48]: Onnistuuko tää käytännössä?

Puhuja 1 [00:35:50]: Mä luulen, että resurssien puutteen ja tän tilanteen vuoksi tuskin ihan kauheen kattavasti ainakaan.

Haastattelija 1 [00:35:58]: Millasia terveisiä sä Joonalä lähettäisit soteammattilaisille?

Puhuja 1 [00:36:03]: No, vähän kärsivällisyyttä tämmösten muntapaisten tyyppien kanssa. Ja semmosta vähän just, että ei heti vihelletä peliä poikki kun vähän menee hommat huonosti. Semmosia terveisiä.

Haastattelija 1 [00:36:19]: Kiitos Ulriikka ja kiitos Joonalä.

Puhuja 2 [00:36:20]: Kiitos.

Puhuja 1 [00:36:20]: Kiitos.

[musiikkia 00:36:22]

Haastattelija 1 [00:36:24]: Ja kiitos myös sinulle, rakas kuulija. Tämä oli Kierteen katkaisijat.

[musiikkia 00:36:32]

Haastattelija 1 [00:36:36]: Kierteenkatkaisijat -podcast on tuotettu osana Kriminaalihuollon tukisäätiön Hyvinvointialueet uusintarikollisuutta vähentämässä -hanketta, jonka rahoittaa oikeusministeriö. Oletko sinä kierteenkatkaisija? Lue lisää osoitteesta KRITS.fi/hyvinvointialueet.

[recording ends]